

Забчук Галина, Завадська Романа. Підпримка малого та середнього бізнесу в Нідерландах. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 3-4. С. 54-61.

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.03.054>

УДК 334.71

JEL Classification: L 53, G 21

Забчук Галина

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківського бізнесу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: halynakv@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5443-1656

Завадська Романа

студентка факультету економіки та управління
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ПІДПРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В НІДЕРЛАНДАХ

Анотація

Вступ. Нідерланди є провідною економічною державою світу. Цей факт має своє вираження у внутрішньому валовому продукті, показниках «Doing business», рейтингах конкурентоспроможності. При високих показниках ринкової економіки, лівову частку якої посідають малі та середні підприємства, одну із найважливіших ролей відіграють інститути, що діють в рамках загального грошово-кредитного механізму. Беручи це до уваги, наголосимо, що служба кредитних рейтингів Standard & Poor's наділила Нідерланди найвищим рівнем за своєю шкалою - "AAA". Все це є причиною вивчення системи підтримки малого та середнього бізнесу цієї країни, включно із фінансуванням та рефінансуванням.

Методи. Для досягнення поставленої мети використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: індукцію і дедукцію для формування висновків про стан розвитку малого і середнього бізнесу в Нідерландах; логічний для послідовного узагальнення теоретичних та практичних положень; методи статистичного аналізу для аналізу базових показників малого і середнього бізнесу у Нідерландах; методи синтезу та систематизації при формуванні пропозицій щодо підвищення активізації розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Результати. У статті досліджено роль малого і середнього бізнесу в економічному розвитку, підтримку малого і середнього бізнесу в Нідерландах. Розкрито основні фактори впливу на розвиток малого і середнього бізнесу в Нідерландах, основні принципи, якими керуються уповноважені структури уряду у питаннях політики підтримки малого та середнього бізнесу. Проаналізовано умови банківських установ у рамках фінансування реального сектору та підтримку Центрального банку.

Перспективи. Обґрунтовано розробку комплексного підходу до підтримки реального сектору за європейськими зразками. Запропоновано стимулюючі заходи для розвитку реального сектору в Україні.

Ключові слова: політика розвитку малих і середніх підприємств, кредитування, економіка регулювання, види кредиту, реальний сектор.

Вступ.

Протягом тривалого часу Україна займає низькі позиції у світових підприємницьких рейтингах. Одним із таких показників є показник «Doing business» (Україна посідає 64 місце у

загальному списку за 2020 рік), який враховує різнопланові фактори впливу на розвиток підприємництва в країні, що досліджується, при розрахунках уніфікованого балу «простоти» здійснення комерційної діяльності [2]. Даний рейтинг є впливовим показником для іноземних інвесторів [1].

Одна із сфер підприємницької діяльності, що оцінюється задля визначення місця в рейтингу є «getting credit score» (бал за доступність кредитів). Це означає, що кредитування є в списку десятих найважливіших факторів розвитку бізнесу й настановує на постановку проблеми: програми підтримки малого та середнього бізнесу, кредитування в загальному процесі економічного росту України та Нідерландів, як країни-лідера.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження стану банківської системи України та Нідерландів, у розрізі фінансування малого та середнього бізнесу, було здійснено такими науково-дослідними інститутами, як World Bank Group [2], EaP, Eastern Partnership [3] тощо. Серед вітчизняних науковців, які досліджували дану проблематику слід виділити праці Ремінського М.М., Глущенко Я.І. [4], Кизима М.О., Чететової Т.М. та Хаустової В.С. [5] тощо. Однак, в дослідженні функціонування малого та середнього бізнесу в системі економіки залишаються ще питання, які розв'язані недостатньо. У даному контексті є необхідність розробки пропозицій щодо активізації розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Мета.

Метою статті є дослідження системи підтримки малого і середнього бізнесу, шляхом впровадження відповідних методів (кредитування, адміністрування) в Нідерландах, які можна застосувати для виокремлення ключових організаційно-економічних важелів розвитку цієї системи в українському просторі.

Методологія дослідження.

Для досягнення поставленої мети використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: індукції і дедукції для формування висновків про стан розвитку малого і середнього бізнесу в Нідерландах; логічний для послідовного узагальнення теоретичних та практичних положень; методи статистичного аналізу для аналізу базових показників малого і середнього бізнесу у Нідерландах; методи синтезу та систематизації при формуванні пропозицій щодо підвищення активізації розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Результати.

Реальний сектор, в умовах ринкової економіки, відіграє важливу роль у економічному зростанні держав. Власне тому провідні економіки сфокусовані на програмах підтримки малого та середнього бізнесу. В Нідерландах малий та середній бізнеси створюють близько 62,3% доданої вартості, що перевищує на 6% середній показник по країнах-членах Європейського союзу (56,4%). Між 2004 та 2008 роками спостерігався стрімкий ріст рівня доданої вартості від малого та середнього бізнесу (+23,6%). Очікується, що між 2018 та 2020 роком зростання цього ж показника буде зафіксованим на +3%. Динаміку приросту часток доданої вартості від малого бізнесу в Нідерландах та в інших країнах ЄС можна простежити на рисунку 1.

Одним із факторів такого успіху виокремлюють активну участь Нідерландів в імplementації принципів Акту з питань малого бізнесу для Європи (SBA). Більше того, королівство Нідерланди займає першу позицію у рейтинговому списку оцінки підприємництва серед країн-членів SBA.

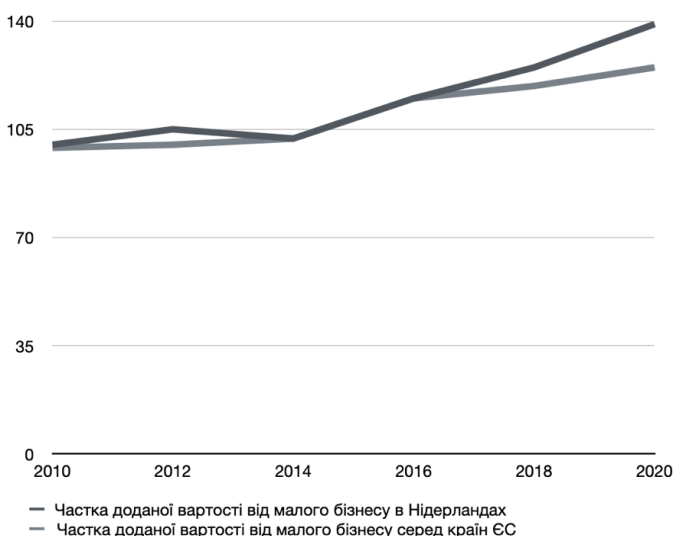

Рис. 1. Рівень частки доданої вартості

Примітка. Створено автором на основі даних [6]. Індекс: 2010 рік слід вважати опорним (з часткою для обох груп 100).

Фактом підтвердження зразковості політики підтримки малого та середнього бізнесу Нідерландів також виступає нижченаведена таблиця 1 із порівнянням кількостей мікро-, малого, середнього та великого бізнесів. Джерелом інформації є «Євростат» (статистична організація Європейської Комісії). Взято до уваги наступні визначення, якими в свою чергу регулюється підприємницька діяльність країн Європейського союзу [7].

Таблиця 1. Базові показники малого та середнього бізнесу в Нідерландах у порівнянні із середніми показниками країн ЄС

Клас бізнесу	Кількість підприємств			Кількість працевлаштованих осіб			Показник доданої вартості		
	Нідерланди		ЄС-28	Нідерланди		ЄС-28	Нідерланди		ЄС-28
	К-сть	%	%	К-сть	%	%	Млрд €	%	%
Мікро	1137686	95,6	93,0	1660985	28,0	29,7	78,0	20	20,8
Малий	41997	3,5	5,9	1061186	17,9	20,1	67,9	18	17,6
Середній	9103	0,8	0,9	1070443	18,0	16,8	94,2	24	18,0
Малий і середній бізнес	1188786	99,9	99,8	3792614	63,9	66,6	240,1	62	56,4
Великий	1824	0,1	0,2	2148445	36,1	33,4	145,3	38	43,6
Всього	1188787,824	100	100	5941059	100	100	385,4	100	100

Примітка: розроблено авторами на основі даних [7].

Для розрахунків брались підприємства із нефінансового сектору, який включає промислові індустрії, будівництво, торгівлю та послуги, але не включає агросектор, лісництво, рибальство та неринкові послуги, такі як освіта на медицина. Згідно із директивами ЄС, мікробізнес - бізнес, що містить до 9-ти зайнятих осіб; малий бізнес - від 10-ти до 49-ти осіб, середній бізнес - від 50-ти до 249-ти осіб та великий - понад 250 зайнятих осіб. Основною перевагою використання даних від «Євростат» є гармонізовані дані, що піддаються порівнянню між різними країнами.

Для аналізу причин успіху Нідерландів розглянемо основні принципи, якими керуються

уповноважені структури уряду у питаннях політики підтримки малого та середнього бізнесу. Опираючись на звітний документ, представлений Європейською Комісією “Netherlands – SBA Fact Sheet 2019”, було виділено десять принципів.

Перший принцип - «Думайте просто» (мовою оригіналу: “Think small first”). Цей принцип полягає у спрощенні для виконання груп законів щодо оподаткування, розподілу прибутку, виведення капіталу та інших сфер фінансової та нефінансової правової діяльності бізнесу.

Другим принципом є принцип середовища, в якому підприємці та сімейні бізнеси можуть процвітати, а підприємництво винагороджується. Відповідно до даного принципу в 2019 році було інвестування в заклади навчання. Зокрема, були впровадженні курси підприємництва з метою наповнення навчальних програм практичними навичками діловодства та підприємництва.

Принцип другого шансу є третім у порядку поданих принципів та полягає у наданні державою підтримки сумлінним підприємцям, які з тих чи інших причин зіткнулися із проблемами банкрутства.

Принцип зорієнтованості органів державної влади на потреби малого та середнього бізнесу. Нідерланди значно перевищують середній показник серед країн ЄС за оцінкою імплементації цього принципу. Держава не вимагає мінімального капіталу при створенні бізнесу, а всі процедури із його відкриттям займають не більше одного дня. Вартість процедур залишається високою – 300 EUR, однак час на реєстрацію майна є також рекордно низьким у Європі [6].

Принцип адаптування умов доступу малого та середнього бізнесу до публічних закупівель та можливостей отримання державної підтримки. Зі сторони нідерландського уряду це є сферою підвищеної уваги ще з 2008 року, проте, в 2017 році малим бізнесом було виграно лише 15% публічних тендерів, що є досить низьким показником (для порівняння середній показник серед країн ЄС становить 30%).

Принцип доступу до фінансування. В основу вкладено концепції полегшення доступу до фінансування малому та середньому бізнесу і створення правових й бізнес систем своєчасних розрахунків у комерційній сфері. Прикладами дій нідерландського уряду в цій сфері є наступні заходи:

1) З 2008 року діє програма “Qredits”, метою діяльності якої є спрощений доступ до фінансування малого та середнього бізнесу (особлива увага приділяється ризикованому капіталу у формі довгострокової інвестиції). За умовами програми, представники малого та середнього бізнесу можуть отримати позику до 250 тисяч EUR (із фокусом на фінансування бізнесу у сфері послуг, туризму та гостинності) [6];

2) “ВМКВ – Borgstellingskrediet” – інша ініціатива нідерландського уряду, що є заходом боротьби із високим відсотком відмов у кредитуванні бізнесу. З огляду на конкретну ситуацію можуть бути вжиті різні заходи (висунення органів держави гарантом кредитоспроможності бізнесу або інші) [8];

3) Фонд відповідального підприємництва (мовою оригіналу: Fonds Verantwoord Ondernemen), основною метою якого є фінансування малого та середнього бізнесу для процесу імплементації принципів соціальної відповідальності бізнесу;

4) Скасування заборони на заставу, що стосується усього малого та середнього бізнесу, та втілюється з метою недопуску кредитних втрат бізнесу, що планово оцінювались у розмірі 1 мільярду євро щорічно. Компаніям дозволено розширити варіативність типів активів, що можуть бути використані в якості застави для фінансування. Очікується, що такі заходи збільшать ліквідність бізнесу та дадуть змогу підприємцям вкладати більше у інноваційний сектор із великим фінансовим ризиком.

В рамках даного принципу змістовним буде аналіз умов банківських інституцій у рамках фінансування реального сектору та аналіз підтримки зі сторони Центрального банку.

Серед банків Нідерландів, мінімальною ставкою на позику є 1,5% річних, найвищою – 9%. Детальніше для аналізу взято три банківські установи: “ABN AMRO”, “ING” та “Robobank”. Причиною виокремлення власне цих банків є факт їхньої співпраці із урядом в програмах підтримки

фінансування малого та середнього бізнесу.

Всі вищевказані банки пропонують позики із процентними ставками від 1,5% до 9% річних, із часом оформлення до двох тижнів. Для контрастування додано фактичні ставки банківської установи, котра не має фіксованої співпраці із урядом. Таким банком є "Coin Crowdfund". Процентні ставки на потреби бізнесу становлять від 4,9% до 9,5% річних, із терміном оформлення позики від 4 до 6 тижнів. Лише порівняння умов надання банківських послуг банками із державною підтримкою та без неї, вказують на державну політику стимулювання малого та середнього бізнесу [9].

Вищезгадана співпраця банків із нідерландським урядом полягає у системі гарантій кредитування, що має назву "ВМКВ" (Borgstelling MKB-kredieten, Програма гарантування кредитів для малого та середнього бізнесів). За умови ведення бізнесу (розміром до 250 найманих працівників та річним вииторгом до 50 мільйонів) понад три роки на території Нідерландів, Бонайре, Саби та острові Святого Євстатіуса, можливою є участь в програмі державного гарантування кредитів. Суть програми полягає у збільшенні застави коштом державних позик. При цьому, компанії повинні відповідати критеріям життєздатності та перспективності, а бізнес з інноваційною складовою має вищі шанси на отримання гарантії. Для втілення схеми гарантування, уряд Нідерландів видає позики розміром до 1,5 мільйонів євро.

Для підтвердження актуальності такої форми урядової підтримки Центрального банку наведемо наступні факти: за час існування схема гарантування зросла із 50% до 75%, бюджет програми зріс із 765 мільйонів євро до 1,5 мільярдів [10].

Сьомим принципом політики підтримки малого та середнього бізнесу є принцип єдиного ринку, що полягає у створенні комфортних умов для користування переваги Єдиного європейського рівня. Прикладом імплементованих рішень у цій сфері є створення в 2008 році онлайн платформи «Міжкордонна економіка та дії з питань працевлаштування» (мовою оригіналу: «Cross-Border Economy and Labor Action Programme»). В рамках даної програми підприємці отримують консалтингову допомогу у разі потреби ведення ділових відносин в межах інших країн Європейського союзу [11].

Восьмим, дев'ятим та десятим принципами є такими, що стосуються глобальних впливів на підприємництво, такі як вплив рівня освіти (програми підтримки підвищення кваліфікації працівників малого та середнього бізнесів, розвиток освіти із STEM-спрямуванням), розвиток відповідального підприємництва та бізнесу із сталим вектором інтернаціоналізації (заохочення доступу малого та середнього бізнесів до зростання на зовнішніх ринках).

Українська ретроспектива у сфері підтримки реального сектору виглядає наступним чином: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні опублікувало вичерпний перелік із 12 програм даного типу. Серед них є такі: "UE4Business", програми ЄС підтримки приватного сектору в Україні – "EU SURE", "Unlimit Ukraine by EBA", "Fit for partnership with Germany" тощо [12]. Більшість із програм, вказаних в загальному переліку мають опції підтримки створення нового бізнесу шляхом залучення інвестицій із локальних фондів чи допомоги у отриманні кредиту задля початку підприємницької діяльності. Окрім цього, вищезазначені програми мають на меті підтримку розростання бізнесу, шляхом проведення проєктних, небудівельних, робіт із метою підвищення продуктивності та конкурентноспроможності бізнесу. Проте, майже усі перераховані проєкти є немісцевою ініціативою, а рівень проінформованості про існуючі проєкти серед представників малого та середнього бізнесів є малим. Це свідчить про низькоефективне використання ресурсів програм.

Висновки і перспективи.

Підсумовуючи представлені вектори роботи нідерландського уряду щодо підтримки підприємництва можна стверджувати, що якісне рішення існуючих викликів у цій сфері можливе лише за комплексного, структурованого підходу. В рамках імплементції Акту з питань малого бізнесу для Європи, Королівство Нідерландів посідає лідерські позиції й показує, в середньому,

показники, що є вищими за середні показники країн Європейського союзу. Із переліку принципів, якими керується країна-зразок, Україна застосовує звужений спектр, пропонуючи вузьке коло програм підтримки підприємництва та провадить маловідчутні стимулюючі заходи.

За умов глобалізованого ринку із доступною високою варіативністю ринків, вимоги для конкурентоспроможності економік зросли. При цьому, тиск швидких темпів розвитку технологій все більше ускладнюють підприємництво в Україні. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України повинне працювати над розробкою комплексного підходу до підтримки реального сектору за європейськими зразками.

Серед проаналізованих принципів політики підтримки малого та середнього підприємництва країн ЄС та Королівства Нідерланди в тому ж числі, задля активізації розвитку реального сектору в Україні необхідно застосувати такі заходи:

1) Політика «другого шансу», що передбачає спрощену процедуру отримання фінансування для підприємців, що, згідно із податковою історією, є сумлінними суб'єктами господарювання, які стикнулись із проблемами банкрутства;

2) Розширення переліку активів, що використовуються у якості застави для кредитів (такі заходи збільшать ліквідність бізнесу, нададуть змогу підприємцям вкладати більше у інноваційний сектор із великим фінансовим ризиком);

3) Створення аналогової програми до програми «Міжкордонної економіки та дій з питань працевлаштування» (мовою оригіналу: «Cross-Border Economy and Labor Action Programme»),

4) Створення аналогової програми гарантування кредитів до діючої програми "ВМКВ".

Реалізація вказаних заходів забезпечить ефективне функціонування суб'єктів малого і середнього бізнесу в Україні, дасть змогу сформувати для них сприятливе ділове середовище та умови інноваційного розвитку, підвищить їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Виконання у 2020 році Плану дій щодо підвищення позиції України в рейтингу Світового банку "Ведення бізнесу" ("Doing Business"). URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019>.

2. World Bank Group. «Doing Business. Ukraine». 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

3. EaP, «Investing in SMEs in the Eastern Partnership, Country report,» 2018. URL: https://eu4business.eu/files/community/pdf/country_report_2018_ua_def_lr_0_0.pdf.

4. Ремінський М. М., Глущенко Я. І. Тенденції і проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. - 2019. - № 16. - С. 224-233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2019_16_26.

5. Кизим М. О., Чечетова Т. М., Хаустова В. Є. Мале та середнє підприємництво в Україні: особливості та проблеми розвитку. *Бізнесінформ*. 2019. № 10. С.301-317. URL: https://www.researchgate.net/publication/338060007_Male_ta_seredne_pidpriemnictvo_v_Ukraini_osoblivosti_ta_problemi_rozvitku_Small_and_Medium-Sized_Entrepreneurship_in_Ukraine_Features_and_Problems_of_Development

6. European Commission. «Netherlands - SBA Fact Sheet 2019» Brussels. 2019. URL: https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/performance-review_en

7. Eurostat. Annual detailed enterprise statistic for trade. European Commission. 23 April 2019. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/database>.

8. ING. Zakelijk. 28 April 2020. URL: <https://www.ing.nl/zakelijk/index.html>.

9. LoanStreet. "Get a business loan, the easy way". 29 May 2020. URL: https://loanstreet.nl/en_nl/.

10. Netherlands Enterprise Agency. RVO. «Government information for entrepreneurs». 28 May 2020. URL: <https://business.gov.nl/subsidy/bmkb/>.

11. Nicole van Buren, Marjolein Demmers, Rob van der Heijden, Frank Witlox Towards a Circular Economy: The Role of Dutch Logistics Industries and Governments. Sustainability. 2016. 8 т. 8 (7), p. 647. URL: <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v8y2016i7p647-d73533.html>

12. Сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Програми підтримки підприємництва. Січень 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ProgramiPidtrimkiPidprintsiv&pageNumber=1>.

Статтю отримано: 25.09.2020 / Рецензування 05.11.2020 / Прийнято до друку: 20.12.2020

Halyna Zabchuk

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor of Banking
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: halynakv@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5443-1656

Romana Zavadska

student of the Faculty of Economics and Management
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN THE NETHERLANDS

Abstract

Introduction. *The Netherlands is the world's leading economic power. This fact is expressed in gross domestic product, "Doing business" indicators, competitiveness ratings. With a high market economy, the lion's share of which is occupied by small and medium enterprises. Institutions operating within the general monetary mechanism are played one of the most important roles. With this in mind, it should be noted that Standard & Poor's credit rating service has given the Netherlands the highest level on its scale – "AAA". All this is the reason for studying the support system of small and medium-sized businesses in this country, including financing and refinancing.*

Methods. *The following general and special methods are used to achieve this goal: induction and deduction to draw conclusions about the state of development of small and medium-sized businesses in the Netherlands; logical for consistent generalization of theoretical and practical provisions; methods of statistical analysis for the analysis of basic indicators of small and medium business in the Netherlands; methods of synthesis and systematization in the formation of proposals to increase the development of small and medium-sized businesses in Ukraine.*

Results. *The article examines the role of small and medium business in economic development, support for small and medium business in the Netherlands. The main factors influencing the development of small and medium-sized businesses in the Netherlands are revealed, as well as the main principles that guide the government's authorized structures in matters of small and medium-sized business support policy. The conditions of banking institutions in the framework of real sector financing and support of the Central Bank are analysed.*

Discussion. *The development of an integrated approach to the support of the real sector according to European models is substantiated. Incentives for the development of the real sector in Ukraine are proposed.*

Keywords: *policy of small and medium enterprises development, crediting, economics of regulation, types of credit, real sector.*

References

1. Sayt Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrayiny. Vykonannya u 2020 rotsi Planu diy shchodo pidvyshchennya pozytsiyi Ukrayiny v reytynhu Svitovoho banku "Vedennya biznesu" ("Doing Business"). URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019>.
2. World Bank Group. «Doing Business. Ukraine». 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>
3. EaP, «Investing in SMEs in the Eastern Partnership, Country report,» 2018. URL: https://eu4business.eu/files/community/pdf/country_report_2018_ua_def_lr_0_0.pdf.
4. Remins'kyy, M. M. & Hlushchenko, Ya. I. (2019). Tendentsiyi i problemy rozvytku maloho ta seredn'oho biznesu v Ukrayini [Trends and problems of small and medium business development in Ukraine]. *Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny "Kyivivs'kyi politekhnichnyy instytut"*, 16, 224-233. (in Ukr.).

5. Kyzym, M. O., Chechetova, T. M. & Khaustova, V. YE. (2019). Male ta serednye pidpryyemnytstvo v Ukraini: osoblyvosti ta problemy rozvytku [Small and medium business in Ukraine: features and problems of development]. *Biznesinform*, 10, 301-317. URL: https://www.researchgate.net/publication/338060007_Male_ta_seredne_pidpriemnictvo_v_Ukraini_osoblyvosti_ta_problemi_rozvytku_Small_and_Medium-Sized_Entrepreneurship_in_Ukraine_Features_and_Problems_of_Development.
6. European Commission. «Netherlands - SBA Fact Sheet 2019» Brussels. 2019. URL: https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/performance-review_en
7. Eurostat. Annual detailed enterprise statistic for trade. European Commission. 23 April 2019. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/database>.
8. ING. Zakelijk. 28 April 2020. URL: <https://www.ing.nl/zakelijk/index.html>.
9. LoanStreet. "Get a business loan, the easy way". 29 May 2020. URL: https://loanstreet.nl/en_nl/.
10. Netherlands Enterprise Agency. RVO. «Government information for entrepreneurs». 28 May 2020. URL: <https://business.gov.nl/subsidy/bmkb/>.
11. Nicole van Buren, Marjolein Demmers, Rob van der Heijden, Frank Witlox Towards a Circular Economy: The Role of Dutch Logistics Industries and Governments. *Sustainability*. 2016. 8 т. 8 (7), p. 647. URL: <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v8y2016i7p647-d73533.html>
12. Sayt Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrainy. Prohramy pidtrymky pidpryyemnytstva. Sichen' 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ProgramiPidtrimkiPidprintsiv&pageNumber=1>.

Received: 09.25.2020 / Review 11.05.2020 / Accepted 12.20.2020

